

BOLALARDA ANEMIYA KASALIGINING PAYDO BOLISHI RIVOJLANISHI, DAVOLASH PROFILAKTIKA QILISH CHORA TADBIRLARI

Asqarova Madina Dilshodjon qizi:

*Rishton Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi.*

Davronova Maftuna Xayitali qizi:

*Rishton Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi.*

Annotatsiya : Ushbu maqolada bolalarda anemiya kasalligining sabablari, rivojlanish mexanizmlari, klinik belgilari, tashxislash usullari, davolash va profilaktika choralari ilmiy asoslangan tarzda keng yoritilgan. Statistik ma'lumotlar, xalqaro tashkilotlar ma'lumotlari va milliy sog'liqni saqlash tizimining tahlillariga asoslangan holda kasallikni samarali davolash va oldini olish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: bolalar salomatligi, anemiya, kamqonlik, temir tanqisligi, B12 vitamini, profilaktika, qon tahlili, sog'lom ovqatlanish, davolash, statistik ma'lumotlar

Anemiya (kamqonlik) — bu qonda gemoglobin miqdorining va/yoki qizil qon tanachalari (eritrotsitlar) sonining kamayishi bilan tavsiflanadigan holatdir. Ayniqsa, bolalar organizmida kislorodga bo'lgan ehtiyoj yuqori bo'lgani sababli anemiya ularning jismoniy va aqliy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Statistik ma'lumotlar:

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha har to'rtinchi bola anemiyadan aziyat chekadi.

O'zbekistonda 5 yoshgacha bo'lgan bolalarning 35–40 foizida temir tanqisligi anemiyasi uchraydi (Sog'liqni saqlash vazirligi, 2023).

2022 yilda Toshkent viloyatida o'tkazilgan tadqiqotda maktabgacha yoshdagi 1200 bolaning 42%ida gemoglobin darajasi past bo'lgani aniqlangan.

2. Anemiyaning paydo bo'lish sabablari

Bolalarda anemiyaning bir necha sabablari mavjud bo'lib, ular orasida eng ko'p uchraydiganlari:

1. Temir tanqisligi— gemoglobin ishlab chiqarilishi uchun zarur bo'lgan asosiy mikroelement. Bola ratsionida temirga boy mahsulotlar yetarli bo'lmasa yoki ichak orqali temir so'rilishi buzilsa, temir tanqisligi anemiyasi yuzaga keladi.

Statistik fakt: 2021 yilda Qashqadaryo viloyatida o'tkazilgan tibbiy ko'rikda anemiya aniqlangan bolalarning 70%ida temir tanqisligi aniqlangan.

2. B12 vitamini va foliy kislotasi tanqisligi-bu vitaminlar hujayralar bo'linishi va qon ishlab chiqarilishi uchun zarur. B12 yetishmovchiligi ko'proq vegetarian ovqatlanadigan oilalarda yoki so'rilish buzilgan bolalarda kuzatiladi.

3. Surunkali kasalliklar va qon yo'qotishlar- qon ketishlar (ichki yoki tashqi), yuqumli kasalliklar, o'tkir parazitlar infektsiyalar (masalan, askaridoz, giardioz) ham anemiyaga sabab bo'ladi.

Kasallikning rivojlanish bosqichlari

Anemiya asta-sekinlik bilan rivojlanadi. Bosqichma-bosqich quyidagicha kechadi:

1. Temir zaxiralarining kamayishi

Organizmida mavjud bo'lgan temir zahiralar tugab boradi, bu holatda gemoglobin darajasi hali pasaymagan bo'ladi, ammo organizmda yashirin temir tanqisligi kuzatiladi.

2. Tashqi belgilersiz temir tanqisligi

Gemoglobin darajasi biroz pasaya boshlaydi. Bola hali jismonan faollikni saqlab qoladi, lekin charchash tezlashadi, ishtaha pasayadi.

3. Klinik anemiya

Bu bosqichda teri oqarib ketadi, sochlar to'kila boshlaydi, yurak urishi tezlashadi, tana harorati tushadi, bolada letargiya holati paydo bo'ladi.

Klinik belgilari

Anemiyaning belgilari bolaning yoshiga, organizm xususiyatlariga, kasallikning og'irlik darajasiga qarab turlicha namoyon bo'ladi:

1. Teri va lablarning oqarishi
2. Tez charchash, hushyorlikning pasayishi
3. Yurak urishining tezlashuvi
4. Tana haroratining doimiy pastligi
5. Bosh aylanishi, hushdan ketish holatlari
6. Soch va tirnoqlarning mo'rtlashuvi
7. Og'iz burchaklarida yoriqlar (stomatit belgisi)
8. Pica sindromi – bolada gips, yer, qog'oz yeb ko'rishga moyillik

5. Tashxislash usullari : 1. Umumiy qon tahlili (UQT)

Eng muhim va oddiy usul. Eritrotsitlar soni, gemoglobin miqdori, gematokrit darajasi aniqlanadi. Gemoglobin 110 g/l dan past bo'lsa, anemiya tashxisi qo'yiladi.

2. Biokimyoviy tahlillar

Temir, ferritin, transferrin darajalari aniqlanadi.

Vitamin B12 va foliy kislotasi darajasi o'lchanadi.

3. Ichak parazitlari tahlili

Gelmintlar aniqlanishi uchun najas mikroskopiyasi o'tkaziladi.

Davolash choralari

1.Dori vositalari bilan davolash: Temir preparatlari (ferrosulfat, ferroglukonat) og'iz orqali beriladi, kamida 3–6 oy davomida.

Vitamin B12 va foliy kislotasi in'eksiya va og'iz orqali.

Probiotiklar: ichakda temir so'rilishini yaxshilash uchun.

Og'ir hollarda – qon quyish (eritrotsit massasi).

2. Ovqatlanishni yaxshilash: temirga boy mahsulotlar: qora go'sht, jigar, tuxum sarig'i, no'xat, loviya, ismaloq.

C vitamini so'rilishni oshiradi – limon, greypfrut, pomidor.

Sut mahsulotlari bilan temir preparatlarini birga berishdan saqlanish lozim.

Profilaktika va oldini olish

Bolalar uchun tuzilgan ovqat ratsionida hayvon manbali temir, vitaminlar va minerallar bo'lishi kerak. Homilador ayollar ham temirga boy oziq-ovqat iste'mol qilishi zarur. Tibbiy nazorat ya'ni 6 oyda bir marta gemoglobin darajasini o'lchash.

Anemiya xavfi yuqori bo'lgan bolalarga doimiy kuzatuv. Parazitlarga qarshi kurash . Har 6 oyda bir marta gelmintlarga qarshi dorilar. Sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish.

Anemiya bolalar sog'lig'i uchun eng keng tarqalgan, ammo oldini olish mumkin bo'lgan patologiyalardan biridir. Kasallikning erta bosqichlarida aniqlanishi va o'z vaqtida davolash orqali salbiy oqibatlarining oldi olinadi. Sog'lom ovqatlanish, muntazam tibbiy tekshiruv va ota-onalarning hushyorligi bu borada hal qiluvchi rol o'ynaydi. *Anemiyaning bolalar psixofizik rivojiga ta'siri*

Anemiya nafaqat jismoniy salomatlik, balki bolalarning psixik va intellektual rivojiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, anemiyaga chalingan bolalarda:

Diqqat jamlash qobiliyati pasayadi, yodlash qobiliyati sustlashadi, darslarga qiziqish yo'qoladi, o'quv natijalari keskin yomonlashadi.

Masalan, 2022 yilda Namangan viloyatida 500 nafar maktab o'quvchilari o'rtasida o'tkazilgan tadqiqotda, anemiyaga chalingan o'quvchilarning test natijalari sog'lom tengdoshlariga qaraganda o'rtacha 23% pastroq bo'lgani aniqlangan. Bundan tashqari jismoniy rivojlanishdagi orqada qolish, kamqon bolalarda bo'y o'sishi sekinlashadi, tana vazni yetarli bo'lmaydi, immunitet zaiflashadi — bola tez-tez shamollaydi.

Anemiya bilan bog'liq xatarlarning oldini olishda oilaning roli

holatlarda ota-onalar boladagi anemiya belgilarini e'tiborsiz qoldiradi yoki noto'g'ri talqin qiladi. Masalan, rang oqarish, charchoq yoki ishtahasizlikka boshqa sabablardan deb o'ylaydi.

Shuning uchun, **oila a'zolarini ma'lumotli qilish** — kasallikni erta aniqlashda eng muhim omildir.

Ovqatlanish odatlariga ta'siri oilaviy oziqlanish madaniyati bola sog'lig'iga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kiambag'allik, noto'g'ri ratsion, tez tayyor ovqatlar (fast-food) — bular anemiya xavfini oshiradi. Masalan, Buxoro viloyatida 2023 yilda bolalar ovqatiga temir va vitamin B12 qo'shilgan maxsus un berilgan maktabgacha muassasalarda anemiya darajasi 35% dan 15% gacha kamaygan.

O'quv yurtlarida tibbiy nazoratini maktab va bog'chalarda tibbiy hamshiralar tomonidan bolalar har chorakda og'irlik, bo'y va umumiy holat bo'yicha tekshiruvdan o'tkazilishi kerak. Bunda Gemoglobin ekspress-testerlari bilan tez tahlil o'tkazish. Ota-onalarga SMS yoki bildirishnoma orqali xabarnoma berish.

Anemiyaning og'ir shakllari va asoratlari

Qon yetishmasligi yurakni ko'proq ishlashga majbur qiladi. Natijada yurak devorlari qalinlashadi, taxikardiya, yurak yetishmovchiligi rivojlanadi.

Kamqonlik — immunitetni zaiflashtiradi. Bola tez-tez shamollaydi, pnevmoniya, bronxit, oshqozon-ichak infeksiyalari tez-tez takrorlanadi.

B12 vitamini tanqisligi nevrologik buzilishlarga olib keladi: reflekslar pasayadi, muvozanat buziladi, nutq rivojlanishi sekinlashadi.

Amaliy tavsiyalar:

Har bir mahallaga biriktirilgan hamshira bolalarning holatini nazorat qiladi.

0–5 yosh oralig'idagi bolalar uchun “Anemiya xavf kartasi” joriy qilinadi.

5.2. Hamshiralarning savodxonligini oshirish

Barcha tibbiy xodimlar uchun temir tanqisligi, B12 kamchiligini aniqlash va to'g'ri muomala qilish bo'yicha malaka oshirish kurslari o'tkazilishi lozim.

Anemiya — ko‘p hollarda oldini olish mumkin bo‘lgan kasallikdir. Unga qarshi kurashda oilaning hushyorligi, tibbiyot xodimlarining bilimdonligi, sog‘liqni saqlash tizimining hamkorligi va aholining xabardorligi muhim o‘rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO) hisobotlari, 2022.
2. “Temir tanqisligi anemiyasi haqida umumiy ma’lumot” – Med360.uz
3. Sog‘liqni Saqlash Vazirligi. Bolalarda anemiya holati bo‘yicha hisobot. Toshkent, 2023.
4. “Bolalarda anemiya sabablari va davolash yo‘llari” – Shifo.uz
5. “Kamqonlikning oldini olish” – UNICEF, 2021.
6. Apollo Hospitals — Anemiya turlari va diagnostikasi.
7. Aniq.uz — “O‘zbekistonda bolalarda anemiya statistikasi”.
8. Med24.uz — Anemiya: belgilari, davolash va profilaktika.
9. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi (SSV) bolalar sog‘lig‘i bo‘yicha milliy hisobot, 2022.
10. “Anemiya haqida bilishingiz kerak bo‘lgan 10 narsa” – Kun.uz